

BcA. Ivan Sámel
Drahonice 70
389 01 Vodňany

RESTAURÁTORSKÁ ZPRÁVA

RESTAURÁTORSKÝ STRATIGRAFICKÝ PRŮZKUM OMÍTKOVÝCH A BAREVNÝCH VRSTEV V INTERIÉRU POUTNÍ KAPLE MARIA RAST AM STEIN U VYŠŠÍHO BRODU

Sondážní průzkum provedli a textovou zprávu sepsal: BcA. Ivan Sámel – restaurátor

e-mail: samel.ivan@seznam.cz

Tel.: 604 838 392

BcA. Marcela Svobodová, restaurátorka

Tel.: 721 357 586

Dokumentace je chráněna ve smyslu zákona číslo 121/2000 Sb. v úplném znění (autorský zákon) s tím, že právo k užití ve smyslu zákona číslo 20/1987 Sb. v úplném znění (o památkové péči) a licenční právo má objednavatel a příslušný orgán památkové péče.

Restaurátorská zpráva obsahuje 9 stran textové zprávy a fotografickou přílohu s 34 dobovými fotografiemi (číslováno římskými číslicemi) a dále fotografickou přílohu s nálezovými situacemi z průzkumu se 118 barevnými fotografiemi.

RESTAURÁTORSKÝ STRATIGRAFICKÝ PRŮZKUM OMÍTKOVÝCH A BAREVNÝCH VRSTEV V INTERIÉRU POUTNÍ KAPLE MARIA RAST AM STEIN U VYŠŠÍHO BRODU

I. Lokace

Kraj, Okres: Jihočeský kraj, Český Krumlov
Obec: Loučovice, Vyšší Brod
Katastrální území: Mnichovice u Loučovic, Vyšší Brod
Objekt: Poutní kaple Maria Rast am Stein

GPS souřadnice lokality: 48°36'29.998"N 14°17'41.689"E
Rejstříkové číslo ÚSKP: 105155 – poutní místo Maria Rast
NPÚ památkový katalog/katalogové číslo: 1303547810
Památkově chráněno od 2. 9. 2013

II. Základní údaje

Sloh/Datace: pseudorománský styl, 1890.
Areál poutního místa se skládá z několika staveb. V roce 1888 byla na skalnaté plošině postavena kaple Panny Marie. V roce 1890 byla v blízkosti, již stojícího kaple, postavena nad žulovým balvanem poutní kaple Maria Rast am Stein, kde byla od roku 1887 improvizovaná kaple. Roku 1898 byla od Vyššího Brodu při cestě na poutní místo zbudována křížová cesta se 14 kamennými zastaveními, která končí u kaple Božího hrobu.

III. Údaje o akci

Objednavatel: Římskokatolická farnost Vyšší Brod
sídlo farnosti Horní Planá
Náměstí 1
382 26 Horní Planá

Průzkum provedl: BcA. Ivan Sámel
Drahonice 70
389 01 Vodňany
restaurátor – povolení MK ČR k restaurování
e-mail: samel.ivan@seznam.cz
mob. 604 838 392

Realizace: červen 2025

IV. Zadání průzkumu

Zadáním průzkumu bylo provést celkovou stratigrafii omítkových a barevných vrstev v interiéru poutní kaple Maria Rast am Stein. Podnětem k provedení průzkumu je značně havarijní stav omítek a maleb v soklové části, a hlavně připravovaný záměr zajištění a obnovy poškozených omítek a maleb v interiéru poutní kaple.

V. PRŮZKUMOVÁ ZPRÁVA

1. Prohlídka objektu

Dne 29. 5. 2025 byla na místě provedena prohlídka dotčeného objektu poutní kaple Maria Rast am Stein. Byla provedena fotodokumentace poškozených částí omítek a maleb.

Na základě požadavku byl proveden stratigrafický průzkum za účelem zjištění případné starší malířské výzdoby v tomto interiéru před plánovanou obnovou kaple. Další sondování probíhalo dne 5. června. Celkem bylo v prostoru kaple provedeno kolem 32 stratigrafických sond, ze kterých pak bylo možno určit souvislosti mezi jednotlivými malířskými nátěry v návaznosti na nejstarší omítkovou vrstvu. Sondy byly provedeny v dostupných místech do výšky 3 metrů.

2. Současný stav

Omítky v soklové části jsou značně poškozené vztlínající vlhkostí, jejich stav je havarijní. Ve spodní části polygonálního závěru je omítka opadaná až na kamenné zdivo (Obr. č. 25). Povrch je pokryt biologickým povlakem, a to nejenom ve spodní části u podlahy, ale také ve výšce parapetů oken (Obr. č. 17–20). Z poškození omítkové vrstvy na okenních parapetech je vidět, že přes výplně oken docházelo v minulosti k zatékání srážkové vody do interiéru kaple.

Barevné vrstvy jsou zfreskovatělé (působením nadměrné vlhkosti došlo k slepení jednotlivých vrstev maleb). Souvrství nátěrů je křehké a rozpadá se. V soklové části, vlivem značné destrukce omítkové vrstvy, dochází k opadávání jednotlivých souvrství maleb (Obr. č. 32 a 35). V současné době jsou plochy stěn kaple natřeny bílou barvou, pouze klenební žebra jsou ve světlém béžovém odstínu s dekorativní malbou kropení s linkami v hnědé barvě. Na klenbě jsou osazeny kovové hvězdičky (Obr. č. 56).

3. Omítkové vrstvy

Jedná se o jednovrstvou vápennou omítku tloušťky od 2 cm až 3,5 cm. Její povrch byl upraven dřevěným hladítkem. Podklad tvoří kamenné zdivo. Lokálně se zde vyskytuje mladší omítková vrstva související s opravami omítek v soklové části (Obr. č. 32 a 33). Oprava interiéru kaple proběhla v roce 1972 a také v 90. letech při opravě oken (Obr. XXVII). Na mladší omítkové vrstvě se nacházejí pouze bílé monochromní nátěry.

4. Barevné vrstvy a malby

V prostoru poutní kaple Maria Rast am Stein se na plochách stěn dochovalo ucelené souvrství maleb z různých období. K historicky starším vrstvám patří dekorativní malby, k mladším vrstvám monochromní nátěry s převládající bílou barevností. Celkem zde byly nalezeny tři vrstvy dekorativních výmaleb. U všech těchto historicky starších výmaleb byla použita malířská technika tzv. kropení, kdy se na připravený podklad stříkaly drobné kapičky barvy v různých barevných kombinacích (Obr. č. 36, 50, 87, 99).

Nejstarší výmalba pochází z období vzniku kaple (r. 1890). Jedná se o malířskou imitaci kamene prováděnou technikou tzv. kropení. Použitá barevnost byla v kombinaci okrové, bílé a černé na světle zeleném podkladě. Tato malba pokrývala celoplošně plochy stěn, špalety oken, klenbu i klenební žebra (Obr. č. 40).

Pravděpodobně již kolem roku 1900, byla kaple opět vymalována dekorativní šablonovou malbou s květinovým vzorem na růžovém podkladu. Barevnost koresponduje s Mariánským kultem květinových dekorů (růžová, bílá, modrá, oranžová). Malba barevných cákanců byla použita v okenních špaletách a také na žebrech klenby, kde byla doplněna iluzivním kvádrováním provedeným linkami v bílé barvě. Poslední, třetí dekorativní malba také využívá malířskou imitaci kamene ve špaletách oken a na žebrech klenby, iluzivní spárování je

provedeno v hnědé barvě. Soklovou část zdobila malba iluzivního mramorování provedená na okrovém podkladu (Obr. č. 74 a 75). Monochromní výmalbu v podobě bílého nátěru dostává interiér kaple teprve až během obnovy v roce 1972.

Přilehlá chodba, se dvěma vstupy pro poutníky, se vyvíjela barevně nepatrně odlišně než samotný prostor kaple, které dominuje žulový balvan se sochou Panny Marie. Sondy zde byly provedeny na stěnách v dostupných místech (kde nevisí obrazy), hlavně v soklových partiích do výšky 2 m, sondy nebyly provedeny na stropě.

Monochromní světle zelený nátěr odkrytý na plochách stěn v chodbě patří k nejstarší výmalbě v kapli – barevná vrstva č. 2 (celoplošné kropení stěn barvou, imitace kamene – žuly, v kombinaci okrové, bílé a černé). Stejná zelená tvoří podklad pod tuto dekorativní malbou cákanců v kapli. Na čelní straně vítězného oblouku jsou vidět barevné kapičky, které do vzdálenosti cca 20 cm od okosené hrany vítězného oblouku mizí do ztracena (Obr. č. 83). Tyto kapičky vznikly při dekorování špalety vítězného oblouku technikou tzv. kropení a zasáhly na plochu stěny v chodbě (Obr. č. 81). Ve spodní části stěn chodby se ve výšce 77 cm nachází jednoduchá malba soklu v podobě 2, 5 cm silného okrového pásu (Obr. č. 85).

Další vrstvu dekorativní výmalby použitou v prostoru chodby můžeme přiřadit až k barevné vrstvě č. 4 v kapli. Jedná se o výmalbu, kdy plochy stěn chodby byly natřeny monochromním nátěrem v béžové nebo okrové barvě se šedými paspartami kolem vstupních otvorů. V těchto paspartách se znovu uplatnilo dekorování tzv. kropením, kdy barva kapiček byla v tmavém hnědozeleném odstínu. Toto barevné řešení se dochovalo i ve vnitřním prostoru kroupenky (Obr. č. 93, 98 a 99). Malovanou paspartu lemují hnědá linka, která je identická s iluzivními spárami na vítězném oblouku a ve špaletách oken (Obr. č. 53 a 64). Čelní stěna vítězného oblouku je dekorovaná totožným způsobem, pouze s rozdílem v použité barevnosti kropení, které bylo provedeno v hnědookrové a bílé barvě (Obr. č. 87). Ve všech případech malířská technika dekorování tzv. kropením imituje kámen.

V celém prostoru se na všech historických výmalbách vyskytují tužkou psané vzkazy od poutníků přicházejících na Maria Rast (Obr. č. 71, 82, 91, 96). Jsou cenným dokladem ve vztahu k dataci jednotlivých vrstev, protože alespoň část vzkazů je doplněná konkrétním datem vzniku (Obr. č. 97).

5. Kaple Božího hrobu

Sondy byly provedeny také v interiéru kaple Božího hrobu. V nejstarší vrstvě byla odkryta malba imitující kámen technikou kropení drobných kapiček barvy (Obr. č. 112, 113). Použitá barevnost byla v kombinaci okrové, bílé a černé. Stejně barevné provedení jako v poutní kapli Maria Rast am Stein. Tato malba pokrývala celoplošně plochy stěn kaple. Štukové zrcadlo v nejstarším období nebylo barevně zvýrazněno.

Dalším barevným řešením byl monochromní nátěr ve světle modré barvě (Obr. č. 115). Ani v této vrstvě nebylo štukové zrcadlo barevně odlišeno. K mladším nátěrům patří nátěr okrové barvy. Okrová barevnost byla použita minimálně dvakrát. Tenké souvrství bílých vápenných nátěrů patří až k nejmladší barevnosti. Poslední nejmladší výmalba zvýraznila vnitřní pole štukového zrcadla světle modrou barvou.

Původní omítková vrstva se souvrstvím historických výmaleb v interiéru kaple Božího hrobu je poškozena vlhkostí. Na čelní stěně je část omítkové plochy odtržena od podkladu (Obr. č. 116). Lokálně je zde použita šedá omítka pocházející z oprav prasklin (Obr. č. 118).

Nejstarší malba z období výstavby kaple (r. 1890), barevná vrstva č. 2

Základní plocha je ve světle zelené barvě doplněná malbou drobných cákanců v okrové, černé a bílé barvě (tzv. kropení stěn různými barevnými odstíny za účelem dosažení imitace kamene, v tomto případě žuly). Tímto způsobem byl dekorován celý prostor kaple – plochy stěn, okenní parapety, klenba i klenební žebra. Z provedených sond zatím není dostatečně jasné, zda měla malba alespoň ve špaletách oken iluzivní kvádrování.

Tato malba (stejná barevná koncepce) byla použita také v kapli Božího hrobu. Více obr. č. 36, 41, 113.

Barevná vrstva č. 3

Základní plocha stěn byla v růžové barvě s jednoduchou šablonovou malbou modrých květů (zřejmě růží) a drobnějších oranžových kvítků. Malba byla koncipována do pravidelných vodorovných pásů vzdálených od sebe cca 10 cm. Okenní špalety po obvodu lemovala tenká bílá linka, plochy špalet členila iluzivní malba kvádrování, podklad tvořila malba okrových cákanců na světlém růžovém podkladu. Stejně barevné řešení měla klenební žebra s hlavicemi. Klenba byla provedena ve světle modré barvě s menšími hvězdičkami. Sokl byl v tmavě šedé barvě ukončený bílou linkou.

Barevná vrstva č. 4

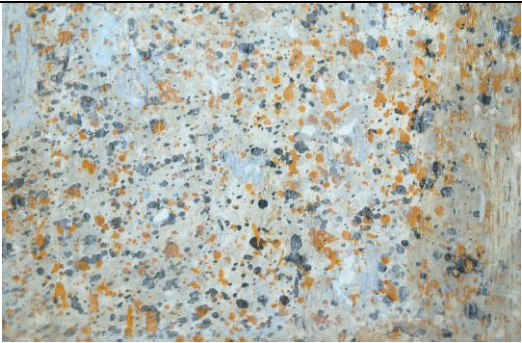
Okenní špalety lemovala 8 cm široká malovaná pasparta s iluzivní malbou kvádrování, podklad tvořila jednoduchá malba drobných cákanců tzv. kropení (imitace kamene). Stejně barevné řešení bylo provedeno ve špaletách oken. Malované linky byly v hnědé barvě tloušťky 7 mm. Plochy stěn byly natřeny monochromním nátěrem v odstínu zelené. Spodní části stěn do výšky 116 cm zdobila malba soklu s iluzivním mramorováním ukončená malovaným černým pásem širokým 4 cm. Malba mramorování byla provedena na okrovém podkladu, žilkování bylo provedeno v červené a světle hnědé nebo šedozelené barvě.

K nejmladším vrstvám patří monochromní nátěry v lomené bílé barvě (barevná vrstva č. 6 a 7). V novodobé historii kaple byly plochy stěn přetírání častěji než plastické prvky klenby. Historicky starší barevná úprava žebířů s iluzivním spárováním zůstala prezentovaná až dodnes. Dokladem toho je fotografie z roku 1972, kdy byl interiér kaple opraven a prezentován byl monochromní nátěr na plochách stěn a klenby, zatímco na klenebních žebrech byla prezentována starší výmalba s iluzivním spárováním.

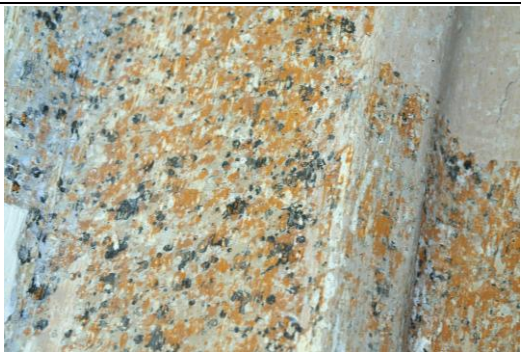
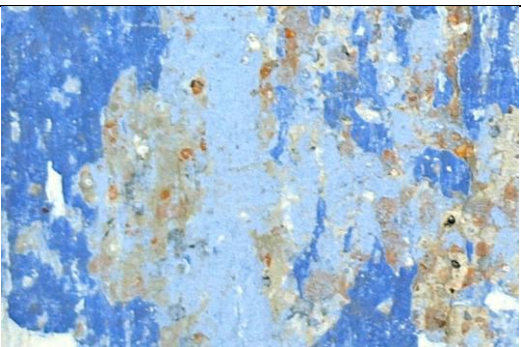
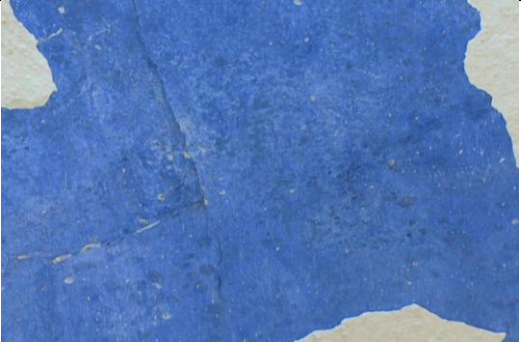
STRATIGRAFIE OMÍTKOVÝCH A BAREVNÝCH VRSTEV

Vrstvy jsou řazeny od nejstarší po nejmladší. Stratigrafie barevných vrstev byla pokaždé zjišťována z více sond, aby byl přehled co nejkomplexnější.

▪ Stratigrafie omítkových a barevných vrstev na stěnách kaple.

0		omítka
1		bílý podkladový nátěr v teplém odstínu
2		nejstarší malba z období výstavby kaple (r. 1890) – světle zelená základní plocha doplněná malbou drobných cákanců v okrové, bílé a černé barvě (tzv. kropení stěn různými barevnými odstíny za účelem dosažení imitace kamene, v tomto případě žuly)
3		na růžovém podkladě šablonová malba s rostlinným dekorem modrých a oranžových květů doplněná malbou lístků
4		zelená monochromní hlinka na plochách stěn, kolem oken malovaná pasparta s iluzivním kvádrováním okenních nik, stejné řešení je také na vítězném oblouku – drobný stříkaný dekor
5		bílý monochromní nátěr
6		monochromní nátěr stěn v bílé barvě doplněný světle okovou malbou soklu
7		nejmladší nátěr v lomené bílé

▪ Stratigrafie omítkových a barevných vrstev na klenbě.

0		omítka
1		bílý podklad v teplém odstínu
2		klenební žebro, nejstarší malba (r. 1890) – světle zelená základní plocha s malbou drobných cákanců v okrové, bílé a černé barvě – imitace kamene
3		klenební pole byla natřena světle modrou barvou s hvězdičkami
4		monochromní malba modrého nebe
5		bílá
6		bílá
7		bílá

ZÁVĚR

V prostoru poutní kaple Maria Rast am Stein se na plochách stěn a klenby dochovalo ucelené souvrství maleb. K historicky starším vrstvám patří dekorativní malby, k mladším vrstvám monochromní nátěry v bílé barvě. Celkem zde byly nalezeny tři vrstvy dekorativních výmaleb. Nejstarší z roku 1890, další z první třetiny 20. století. U všech těchto historicky starších výmaleb byla použita malířská technika tzv. kropení, kdy se na připravený podklad stříkaly drobné kapičky barvy v různých barevných kombinacích za účelem dosažení imitace kamene.

V kapli Božího hrobu byla nejstarší výmalba také provedena technikou kropení, stejné barevné řešení jako v poutní kapli Maria Rast am Stein. Použitá barevnost cákanců je v kombinaci okrové, bílé a černé. Drobný prostor kaple byl ve většině případů řešen monochromními nátěry.

DOPORUČENÍ

- Vzhledem k dobré soudržnosti a vysoké výpovědní hodnotě dochovaného souvrství maleb by bylo vhodné je zachovat v co největším rozsahu. Během oprav v interiéru poutní kaple neprovádět celoplošné odstraňování těchto barevných vrstev škrábáním nebo oklepáním.
- Vzhledem k nálezům třech hodnotných vrstev dekorativních maleb, doporučuji jednu z nich vrátit do interiéru kaple.
- V případě prezentace některé z nalezených dekorativních šablonových maleb doporučuji provést výmalbu formou nové malířské rekonstrukce na stávající historické souvrství. Nová malířská rekonstrukce bude vycházet z nálezů restaurátorského stratigrafického průzkumu a také z dochovaných dobových fotografií.

Průzkumová zpráva nenahrazuje závazná vyjádření příslušných památkových orgánů.

V Drahonicích dne 25. června 2025

BcA. Ivan Sámel
Drahonice 70
389 01 Vodňany
samel.ivan@seznam.cz
Mob.: 604 838 392

Ivan Sámel, BcA
restaurátor
DIČ CZ 7803028772
telefon: 604 838 392

